

II. სასამართლო მსჯელობის შეჯამება

საქართველოს უზენაესი სასამართლომ, რომელმაც ნაწილობრივ დააკმაყოფილა საკასაციო საჩივარი და საქმე თავიდან განსახილველად დაუბრუნა სააპელაციო სასამართლოს, პრობლემური საკითხები განსხვავებულად განმარტა. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლომ არასათანადოდ გამოკვლეულად მიიჩნია მოსარჩელის საკუთრების უფლების საკითხი. მოპასუხე აპელირებდა იმაზე, რომ მოსარჩელეს არ ეკუთვნოდა სადავო მიწის ნაკვეთი და იგი შემდგომში მიიერთა უკანონოდ. საკასაციო სასამართლომ განმარტა, რომ ამ კატეგორიის დავებში მნიშვნელოვანია მოსარჩელის მეზობელ ნაკვეთზე საკუთრების უფლება არსებობდეს მშენებლობის დაწყების მომენტში, რაც სააპელაციო სასამართლოს არ გამოუკვლევია. ამასთან, უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ თუნდაც მოსარჩელის საკუთრების უფლება პრობლემური არ იყოს, დემონტაჟის გადაწყვეტილების მიღებისას სასამართლომ, ასევე, უნდა იმსჯელოს შესაძლო შედეგებზე. კერძოდ, უზენაესი სასამართლოს მითითებით, ქვედა ინსტანციის სასამართლოებს უნდა ემსჯელათ, რა შედეგს გამოიწვევს საყრდენი კედლის დემონტაჟი და ხომ არ წარმოადგენს ამგვარი მოთხოვნა უფლების ბოროტად გამოყენებას სკ-ის 115-ე მუხლის შესაბამისად. დამატებით, უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, სააპელაციო სასამართლომ უნდა გამოიკვლიოს და დაადგინოს ის გარემოება, იყო თუ არა მოსარჩელე მშენებლობის წინააღმდეგი თავიდანვე, რამდენადაც სკ-ის 179 I მუხლის თანახმად, „თუ მიწის ნაკვეთის მესაკუთრე მშენებლობის დროს განზრახვის გარეშე გადასცდა მეზობელი ნაკვეთის საზღვრებს, მეზობელი ნაკვეთის მესაკუთრემ ეს უნდა ითმინოს, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ამის წინააღმდეგ წინასწარ ან შეტყობისთანავე განაცხადა.“ რაც შეეხება ფანჯრების ამოქოლების ნაწილს, უზენაესმა სასამართლომ უარყო ქვედა ინსტანციის განმარტებები და მიუთითა, რომ კანონმდებლობიდან არ გამომდინარეობს სხვისი საკუთრების „ჩაუხედავობის პრინციპი“ და ამ ნაწილში სასამართლომ უნდა იხელმძღვანე-

ლოს სამშენებლო რეგულაციებით - მოხდა თუ არა სასაზღვრო ზოლზე ფანჯრების დამონტაჟება კანონის დაცვით.

გონა ოყრეშიძე

► 8 - 10/2020

ერთობლივი საქმიანობა

1. ამხანაგობის ვალდებულებები, უპირველესად, გასტუმრებულ უნდა იქნას ამხანაგობის საერთო ქონებიდან. ამხანაგობის წევრთა პასუხისმგებლობა არის სუბსიდიური.

2. როდესაც სადავოა ამხანაგობის წევრის შენატანის უკან დაბრუნების ვალდებულება, იგი უნდა დაკმაყოფილდეს ამხანაგობის საერთო ქონებით, ხოლო როცა საერთო ქონების დაკარგვაში ბრალი მიუძღვის ამხანაგობის ერთ-ერთ წევრს, რესტიტუციაზე პასუხისმგებლობაც მხოლოდ ამ წევრს ეკისრება.

3. ერთობლივი საქმიანობის მიზანი არ შეიძლება იყოს არსებითად კომერციული საქმიანობის განხორციელება.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადებები)

სკ-ის 930-ე მუხლი

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2015 წლის 22 დეკემბრის გადაწყვეტილება № 2ბ/167-15

I. ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელესა და მოპასუხე ბინათმშენებლობის ამხანაგობას შორის დაიდო უფლების გადაცემისა და ფართის გამოყოფის შესახებ ხელშეკრულება, რომლითაც ამხანაგობა მოსარჩელეს დაპირდა აშენებულ კორპუსში საცხოვრებელი ბინის გადაცემას. ხელშეკრულების თანახმად მოსარჩელემ ამხანაგობას გადაუხადა ბინის საფასური. საბოლოო ჯამში მშენებლობა ვერ განხორციელდა და მოსარჩელემ

ამხანაგობის წევრებისგან სოლიდარულად მოითხოვა გადახდილი თანხის უკან დაბრუნება. პირველი ინსტანციის სასამართომ ურთიერთობა ნარდობად შეაფასა. სასამართლომ განმარტა, რომ ვინაიდან მოსარჩელე ითხოვს გადახდილი თანხის უკან დაბრუნებას, ამიტომ ეს უნდა განიმარტოს, როგორც ხელშეკრულებიდან გასვლა და მისი თანმდევი რესტიტუცია. ამასთან, სასამართლოს მითითებით გასვლის უფლებაზე და მისგან მომდინარე რესტიტუციაზე, განსხვავებით მოთხოვნის უფლებისგან, ხანდაზმულობის ვადა არ ვრცელდება. სასამართლომ გამოიცილა უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმების გამოყენებაც იმ საფუძვლით, რომ მხარეთა შორის დადებული ხელშეკრულება იყო ნამდვილი და არ მომხდარა მისი ბათილად ცნობა. ამასთან, სასამართლომ მიუთითა, რომ ამხანაგობის წევრთა ვალდებულება მესამე პირების წინაშე არის სოლიდარული და ყველა წევრის პასუხისმგებლობას ვერ გამოიცილავს ის ფაქტი, რომ ვალდებულების დარღვევაში ბრალი მხოლოდ წევრთა ნაწილს მიუძღვის. ამ დასაბუთებით პირველი ინსტანციის სასამართლომ მოთხოვნა დააკმაყოფილა.

II. სასამართლო მსჯელობის შეჯამება

სააპელაციო სასამართლოში საქმის განმხილველ მოსამართლეთა პოზიციები ორად გაიყო, რის გამოც კოლეგიის ერთმა წევრმა განსხვავებული მოსაზრება დაწერა. კერძოდ, უმრავლესობის პოზიციით მხარეებს შორის დადებული ხელშეკრულებით მოსარჩელე გახდა ამხანაგობის წევრი, რის გამოც ურთიერთობა უნდა მოწესრიგებულიყო ამხანაგობისა და არა ნარდობის ხელშეკრულების მარეგულირებელი ნორმებით. ეს ეხება ასევე ხელშეკრულებიდან გასვლასაც, ვინაიდან ამხანაგობის ხელშეკრულების მიმართ გასვლის შემდგომი სპეციალური დანაწესები მოქმედებს. ამასთან, პალატის უმრავლესობა არ დაეთანხმა რესტიტუციის ვალდებულების ამხანაგობის ყველა წევრისათვის სოლიდარულად დაკისრებას. სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ ამხანაგობის შექმნის მიზანი შეიძლება იყოს იდეალური და მატერიალური, რაც იმას ნიშნავს, რომ ამხანაგო-

ბას აქვს მოგების მიღების უფლება. ამხანაგობა ვალდებულებებისათვის პასუხს აგებს საკუთარი ქონებით და წევრთა პირადი პასუხისმგებლობა სუბსიდიურ ხასიათს ატარებს. პალატის განმარტებით, ვინაიდან მოსარჩელე ითხოვს ამხანაგობაში განხორციელებული შენატანის უკან დაბრუნებას, ამიტომ ეს ვალდებულება ამხანაგობის ქონებიდან უნდა იქნას დაკმაყოფილებული. ხოლო, ვინაიდან ამხანაგობას ქონება აღარ აქვს დარჩენილი მისი ერთ-ერთი წევრის მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებით, რესტიტუციაზეც აღნიშნული პირია პასუხისმგებელი. მეორეს მხრივ, სააპელაციო სასამართლო დაეყრდნო საქმეში წარდგენილ სისხლის სამართლის საქმეზე მიღებულ გამამტყუნებელ განაჩენს, რომლითაც დადგინდა, რომ ამხანაგობა თავიდანვე ფიქტიურად შეიქმნა, თანხების მოზიდვისა და მათი მისაკუთრების მიზნით. აღნიშნულის გათვალისწინებით სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამხანაგობის ხელშეკრულება არც კი დადებულია და იგი ფიქტიურ, მოჩვენებით და კანონსაწინააღმდეგო ხასიათს ატარებდა. აქედან გამომდინარე, თანხის რესტიტუციის სამართლებრივი საფუძველი ასევე იყო უსაფუძვლო გამდიდრების მომწესრიგებელი ნორმები.

საქმეზე განსხვავებული აზრი დაწერა კოლეგიის ერთმა წევრმა. განსხვავებული მოსაზრების თანახმად, ამხანაგობასა და მოსარჩელეს შორის დამყარდა ნარდობის სამართლებრივი ურთიერთობა, რომლის თანახმადაც ამხანაგობას ანაზღაურების სანაცვლოდ უნდა ეწარმოებინა ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სამუშაო და შემძენისათვის გადაეცა აშენებული საცხოვრებელი ბინა. ამასთან, ამხანაგობის ხელშეკრულების არსებობა მესამე პირისათვის (როგორც იყო მოსარჩელე) ქმნის იმის მოლოდინს, რომ მესამე პირს სახელშეკრულებო ურთიერთობა გააჩნია პირთა გაერთიანებასთან და, შესაბამისად, გაერთიანების სახელით ნაკისრ ვალდებულებაზე პასუხისმგებლობა გაერთიანების ყველა წევრმა უნდა აიღოს.

III. კომენტარი

სააპელაციო სასამართლოს უმრავლესობის მსჯელობა საყურადღებოა რამდენიმე მიმართულებით. უპირველეს ყოვლისა, უმრავლესობა მიუთითებს, რომ „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ამხანაგობის ე.წ. „დამფუძნებელ“ და „ჩვეულებრივ“ წევრებს ერთმანეთისაგან არ განასხვავებს.“ აღნიშნული განსხვავება მნიშვნელოვანია, სწორედ, იმის დასადგენად, თუ ვინ არის ვალდებულებებზე პასუხისმგებელი. ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში არსებობს გადაწყვეტილებები, რომლებიც ერთმანეთისგან ასხვავებენ ამხანაგობის ჩვეულებრივ და ინვესტორ წევრებს და მშენებლობის ვალდებულების დარღვევისგან წარმომდგარ პასუხისმგებლობას, მხოლოდ, ინვესტორ წევრებს აკისრებს. [იხ. სუსგ №ას-482-458-2013, 16/01/2014, სუსგ №ას-3-3-2017, 06/02/2017, სუსგ №ას-132-124-2017, 31/07/2017, სუსგ №ას-190-179-2017, 30/04/2018]. ყველა მითითებულ საქმეში პასუხისმგებელ პირად განისაზღვრა მშენებელი და არა ამხანაგობის ჩვეულებრივი წევრი, რომელმაც მხოლოდ ქონება გადასცა მშენებელს და მოსარჩელის მსგავსად ელოდა მისთვის აშენებული ფართის გადაცემას. შესაბამისად, თუკი სააპელაციო სასამართლო ერთმანეთისგან არ განასხვავებს ამხანაგობის ჩვეულებრივ და ინვესტორ წევრებს, მაშინ უცნაურია შედეგი - რესტიტუციის ვალდებულების, მხოლოდ, მშენებელი წევრისათვის დაკისრება.

სააპელაციო სასამართლო მიუთითებს, რომ ამხანაგობა ვალდებულებებზე პასუხისმგებელია საკუთარი ქონებით, ხოლო წევრთა პასუხისმგებლობა სუბსიდიურია. დამატებით, სასამართლომ მიუთითა, რომ ვინაიდან რესტიტუციის მოთხოვნა მიემართება შენატანის უკან დაბრუნებას, ამიტომ იგი უნდა დაკმაყოფილდეს ამხანაგობის საერთო ქონებიდან. ხოლო ვინაიდან ამხანაგობის საერთო ქონება მისმა ერთ-ერთმა წევრმა მიითვისა, სწორედ მას ეკისრება ანაზღაურებაზე პასუხისმგებლობა. სააპელაციო სასამართლოს ეს მსჯელობა ბევრ კითხვას ბადებს. ყველაზე მნიშვნელოვანი არის ის, თუ რატომ განმარტა სასამართლომ, რომ

ამხანაგობის ერთ-ერთი წევრის მიერ ქონების მითვისება ავტომატურად ნიშნავს უშუალოდ მხოლოდ ამ წევრის პასუხისმგებლობას. ზოგადი წესის თანახმად, სოლიდარული მოვალეობის შიდა ურთიერთობები გავლენას ვერ უნდა ახდენდეს კრედიტორის მოთხოვნაზე - თუკი ამხანაგობის წევრმა მიითვისა ქონება და ამით ზიანი მიაყენა ამხანაგობის წევრებს, ამხანაგობის წევრებს გააჩნიათ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება.

ამასთან, კითხვებს ბადებს სასამართლოს მსჯელობა ამხანაგობის ხელშეკრულების ფიქტიურობასთან დაკავშირებითაც. სასამართლო დამხმარე არგუმენტად იყენებს სისხლის სამართლის საქმეზე ამხანაგობის ფიქტიურობის საკითხს, მაშინ, როცა ამას არსებითი და უმთავრესი მნიშვნელობა აქვს დავის გადაწყვეტისათვის. თუკი ამხანაგობა არ არსებობდა, მაშინ არც მისი წევრობა არსებობს და სასამართლოს საერთოდ არ უნდა გამოეყენებინა ამხანაგობის მარეგულირებელი დანაწესები. ამასთან, მხოლოდ ის ფაქტი, რომ გამოძიების ეტაპზე გამოიკვეთა ამხანაგობის წევრთა მხრიდან თანხების მითვისების მიზანი, ამხანაგობის ხელშეკრულებას ავტომატურად მოჩვენებითად და ფიქტიურად არ აქცევს. მოჩვენებითი გარიგებისას აუცილებელია ამის განზრახვა გარიგების უკლებლივ ყველა წევრის მხრიდან [სუსგ №ას-134-126-2017, 22/03/2019, სუსგ №ას-1043-2019, 17/10/2019, სუსგ №ას-154-2020, 08/07/2020] და მხოლოდ ის ფაქტი, რომ ამხანაგობის ინვესტორი წევრები თავიდანვე არ გეგმავდნენ მშენებლობის განხორციელებას და მათი მიზანი თანხების მოზიდვა და მითვისება იყო, ერთობლივი საქმიანობის ხელშეკრულებას მოჩვენებითად ვერ აქცევს.

ამასთან, საყურადღებოა სასამართლოს განმარტება ამხანაგობის სამეწარმეო მიზანთან დაკავშირებითაც. ეს მითითება გაკეთებულია სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი მუხლის ახალ კომენტარშიც.¹ აღნიშნულმა არ უნდა გამოიწვიოს დაბნეულობა. უპირველეს ყოვლისა, ცალსახად უნდა ითქვას ის, რომ ამხანაგობას გააჩნია მოგების მიღების უფლება. ამ

¹ რობაქიძე, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, მუხ. 930 ველი 7, <http://www.gccc.ge/> (16.10.2020).

დასკვნის საფუძველს იძლევა სკ-ის 930-ე მუხლი, რომლის თანახმადაც ამხანაგობას შესაძლოა გააჩნდეს სამეურნეო მიზანი. მაგალითად, ამხანაგობის წევრთა შეთანხმება, რომ ისინი გააერთიანებენ მათ საკუთრებაში არსებულ მიწის ნაკვეთებს, მასზე აღმართავენ მრავალსართულიან კორპუსს, ფართების ნაწილს ერთმანეთში გაინაწილებენ ხოლო დარჩენილ ნაწილს მესამე პირებზე გადასხვისებენ, კანონიერი შეთანხმებაა, რომლის მსგავსიც მრავლად იდება პრაქტიკაში. სამენარმეო საქმიანობის აკრძალვა გულისხმობს იმას, რომ ამხანაგობა არ უნდა გადაიქცეს არსებითად მენარმე სუბიექტად. ამას რამდენიმე დასაბუთება შეიძლება ჰქონდეს: (ა) ამხანაგობა, მენარმე სუბიექტისგან განსხვავებით, იქმნება კონკრეტული მიზნით. თუკი იურიდიულ პირს გააჩნია გენერალური უფლებაუნარიანობა და შეუძლია განახორციელოს ნებისმიერი, მათ შორის, წესდებით პირდაპირ გაუთვალისწინებელი საქმიანობა, ამხანაგობა ავტომატურად წყვეტს საქმიანობას იმ შემთხვევაში, როცა შეუძლებელია მისი მიზნების განხორციელება (სკ-ის 939 I დ) მუხლი); (ბ) ამასთან, მართალია, შესაძლოა ამხანაგობას ჰქონდეს მოგების მიღების მიზანი, თუმცა მას არ გააჩნია სამენარმეო საქმიანობის მახასიათებელი ყველა ნიშანი. ეს ნიშნები მოცემულია „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 1 II მუხლში: „მართლზომიერი და არაერთჯერადი საქმიანობა, რომელიც ხორციელდება მოგების მიზნით, დამოუკიდებლად და ორგანიზებულად.“ კანონმდებლის მიზანია, დასახელებული ხუთივე ნიშანის არსებობის პირობებში სუბიექტი წარმოადგენდეს მენარმეს, რომელსაც დაწესებული აქვს სპეციალური რეგულაციები (მათ შორის, საგადასახადო). შესაბამისი მუხლის კომენტარში სწორად არის მითითებული, რომ „აღნიშნული არ გამორიცხავს ამხანაგობის უფლებას, საკუთარი მიზნის მისაღწევად განახორციელოს სამენარმეო საქმიანობა“.¹ (გ) ამასთან, ამ შემთხვევაში საქმე არ გვაქვს უკანონო და კანონსაწინააღმდეგო გარიგებასთან, რანდენადაც სამენარმეო საქმიანობის მიზნის

დადგენა ავტომატურად გულისხმობს საქმიანობის მართლზომიერებას „მენარმეთა შესახებ“ კანონის 1 II მუხლის თანახმად. ხოლო, მხოლოდ ის ფაქტი, რომ მხარეებმა შეთანხმებას სხვა სახელი უწოდეს, მას უკანონოდ ვერ აქცევს. მუხლის კომენტარში სწორად არის მითითებული, რომ თუკი ამხანაგობა არსებითად სამენარმეო საქმიანობაზე გადავა, მაშინ გამოყენებულ უნდა იქნას არა ერთობლივი საქმიანობის, არამედ სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოების მომწესრიგებელი ნორმები. შესაბამისად, მხარეთა უფლება-მოვალეობების განსაზღვრისას სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს შეთანხმებასთან ყველაზე ახლოს მდგარი სამართლის დანაწესებით.

გოჩა ოყრეშიძე

► 9 - 10/2020

ავტომანქანაზე საკუთრების უფლების შექმნა

ავტომანქანაზე საკუთრების უფლების გადაცემა ექვემდებარება სსკ 186-ე მუხლის რეგულაციას და შსს მომსახურების სააგენტოში რეგისტრაცია მნიშვნელოვანი არ არის.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადება)

სკ-ის 186-ე მუხლი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 5 დეკემბერი გადაწყვეტილება № ას-658-625-2014

I. ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელემ სარჩელი აღძრა მოპასუხის წინააღმდეგ და მოითხოვა მისთვის 4,000 ლარის დაკისრება. მოსარჩელემ მიუთითა, რომ მოპასუხისგან შეიძინა ავტომანქანა, თუმცა შექმნის შემდგომ ავტომანქანა ჩამოართვა შემოსავლების სამსახურმა მოპასუხის საგადასახადო ვალდებულებების გამო. შესაბამისად, მოსარჩელემ მოითხოვა გადახდილი ნასყიდობის საფა-

¹ *რობაქიძე*, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, მუხ. 930 ველი 7, <http://www.gccc.ge/> (16.10.2020).